

SUMMARY

Klochkova T. Risk Management: Characteristic of the Conceptual Framework of the Study.

The process of higher education modernization gives rise to a great deal of risks the higher education institutions face. This risk management policy forms part of the internal control and corporate governance arrangements of the UK universities which try to follow and adopt best practice in the identification, evaluation and control of risks to ensure that, as far as is reasonably practical, risks are eliminated or reduced to an acceptable level. Despite the fact that risks exist in the higher education system and can never be eliminated, administration and staff of the Ukrainian universities are unaware of the nature of risk and the types of risks associated with their area of work.

Although many studies have attempted to explore the risk management implementation in higher education, there is a sparse conceptual framework in this sphere. The author of this article focuses on the framework of categories and concepts, associated with the coverage of the issues of the risk management implementation in higher education institutions on the basis of such theoretical methods as a method of terminological analysis, comparison, synthesis, generalization. The comparative analysis of such key definitions as «risk», «risk management», «risk profile», «risk owner» is made on the basis of native and foreign scientific sources, definition and specialized dictionaries, the UK regulatory documents in the risk management sphere.

It has been revealed that the Higher Education Funding Council for England (HEFCE) defines risk as «the threat or possibility that an action or event will adversely or beneficially affect an organization's ability to achieve its objectives». Risk management is characterized by it as «a process which can provide assurance that damaging things will not happen or are less likely to happen; that beneficial things will be or are more likely to be achieved». The author has proposed her own definition of risk management in higher education which is as follows: it is a structured and coherent approach that combines strategy, processes, people, technologies and skills to identify, assess and control the uncertainties which may impact the university's ability to achieve its objectives and mission to provide educational services. An attempt to clarify the common terminology of pedagogical riskology that will enhance the level of knowledge of staff and administration of higher education institutions is made.

The further research should focus on the analysis of the leading concepts of risk management in the Ukrainian and foreign theory of education.

Key words: conceptual framework, higher education, pedagogical riskology, risk, risk management, risk profile, risk owner.

УДК 37.0:1:316.422

Л. С. Левченко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Пошук нових підходів до організації навчального процесу й обґрунтування умов фахового навчання, а саме переосмислення змісту, критеріїв оцінювання ефективності освітньої діяльності, орієнтації педагога на визнання пріоритету виховання у формуванні особистості дитини дошкільного віку. На основі аналізу соціологічної, психологічної, педагогічної літератури встановлено, що в українському суспільстві на державному рівні сформована об'єктивна готовність до сприйняття

принципово нового розуміння статусу, ролі й покликання дошкільної освіти. Засвідчено, що результати фахової підготовки вихователів розглядаються в сучасній освіті у категоріях компетенцій і компетентності.

Ключові слова: професійна підготовка, особистість дошкільника, фахове навчання, освітня діяльність.

Постановка проблеми. У сучасному трансформаційному періоді соціально-економічного розвитку держави суттєво посилюються вимоги до професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Розв'язання цієї проблеми потребує пошуку нових підходів до організації навчального процесу й обґрунтування умов фахового навчання. Особливо це стосується майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, професійне становлення яких перебуває у стані концептуального переосмислення, оскільки традиційні інформаційно-фронтальні форми навчання не забезпечують повної і суцільної ефективності світоглядної та професійної підготовки, яка вимагає ґрунтовних фахових знань і вмінь, високого інтелектуального розвитку, готовності до ефективного розв'язання проблемних ситуацій, здатності до професійного самовдосконалення.

Перехід дошкільної освіти до особистісно-орієнтованої моделі вимагає переосмислення змісту, критеріїв оцінювання ефективності освітньої діяльності, орієнтації педагога на визнання пріоритету виховання у формуванні особистості дитини дошкільного віку. Про це зазначається в основних державних документах з дошкільного виховання та освіти: Концепції дошкільного виховання в Україні (1993), Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні (1998), проекті Закону «Про дошкільну освіту» (1998). Тому важливого значення набуває проблема підготовки педагогічних кадрів у галузі дошкільного виховання.

Сучасному педагогові дошкільного закладу необхідно змінити позицію з суб'єкт-об'єктної на суб'єкт-суб'єктну в навчально-виховному процесі стосовно вихованця. Для успішної реалізації професійних функцій вихователів потрібні: ґрунтовні різноманітні знання, розвинені педагогічні здібності, досконалі професійні вміння, спрямованість на дитину як особистість і суспільну цінність зі своїми потребами та бажаннями. Усе це складає професійну компетентність педагога дошкільного закладу. У цьому зв'язку комплексність проблеми визначила широту її дослідження філософами, соціологами, психологами, педагогами.

Аналіз актуальних досліджень. У сучасній науково-педагогічній літературі немає єдиного визначення дефініції «професійна компетентність», так само як і єдиного розуміння її змісту. Джерела інформації, присвячені даній проблемі, дають можливість виділити декілька підходів до поняття «професійна компетентність». Майже в усіх сучасних дослідженнях розуміння професійної компетентності педагога пов'язується з набуттям людиною знань, умінь і навичок (О. Дубасенюк,

Л. Карпова, Н. Кузьміна, А. Маркова, В. Синенко, І. Тараненко та ін.); з мотиваційною, операційною складовою і ціннісними орієнтаціями спеціаліста (Т. Браже, Л. Карпова, А. Маркова та ін.); з загальною готовністю до побудови й перетворення своєї діяльності залежно від цінностей, що змінюються, основних і цільових орієнтирів у сучасній освіті (Ю. Гагін, А. Деркач та ін.); зі спрямуванням на отримання усвідомленого результату (В. Бондар та ін.); з досягненням способів навчання самоосвіті, самоорганізації, самоконтролю, способів пізнання себе та інших (А. Деркач, Н. Кузьміна, Л. Рибалко та ін.); з творчим процесом, у результаті якого виникають творчі досягнення професіонала (Ш. Амонашвілі, В. Гриньова, В. Лозова, Л. Рибалко та ін.). Тому актуальність і практична значущість проблеми, її недостатнє висвітлення в науковій літературі зумовили вибір теми цього дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні моделі формування професійної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу у вищому навчальному закладі та підготовки методичних рекомендацій щодо її реалізації.

Виклад основного матеріалу. Система вищої освіти розвивається завдяки впливу багатьох чинників – історичних, політичних, соціально-економічних, міжнародних тощо. Її функціонування на всіх рівнях регламентується законодавством України, нормативно-правовими актами у сфері освіти, соціального розвитку молоді тощо. Освітній процес скеровує розвиток інтелектуального потенціалу держави, забезпечує права кожного громадянина на здобуття якісної освіти в контексті європейської інтеграції.

Соціальні зміни, які нині відбуваються у світі та, зокрема, в Україні, значною мірою пов'язані з розвитком духовності людини, що позначається на всіх ланках освіти як важливому чиннику формування підростаючого покоління. Відповідно до українського законодавства дошкільна освіта є первинною складовою системи безперервної освіти. Україна – одна з небагатьох країн світу, у якій на державному рівні визнано обов'язковість дошкільної освіти та її пріоритетну роль у формуванні особистості. Це свідчить про те, що українське суспільство об'єктивно підготовлене до сприйняття принципово нового розуміння статусу і ролі дошкільної освіти.

Сучасні діти дошкільного віку живуть у динамічному середовищі, яке постійно розвивається. Характерними рисами, що притаманні дітям є такі:

- висока емоційна чутливість;
- розумова активність і обізнаність у більшості доступних сфер оточуючої дійсності;
- неврівноваженість нервової системи;
- незадовільний стан здоров'я;
- відмінності в ціннісних орієнтаціях.

У цих умовах вихователі дітей дошкільного віку здебільшого неготові до врахування в навчально-виховному процесі зазначених рис. Така ситуація зумовлює конкретні вимоги до професійної компетентності вихователя – особи, від якої значною мірою залежить успішність розвитку дитини в дошкільні роки. Сучасна особистісно-орієнтована модель освіти висуває перед вихователем дітей дошкільного віку високі вимоги до його професійного розвитку, комунікативних умінь і навичок. Питання професійної компетентності фахівця сучасної системи дошкільної освіти виходить на перший план як надзвичайно значуще для прогресивного розвитку суспільства.

Формування професійної компетентності майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу потребує всебічного аналізу. Узагальнюючи положення праць, у яких розкрито ці питання, можна виділити декілька напрямів:

1) стратегічні напрями реформування системи вищої освіти (В. Андрущенко, Г. Атанов, В. Бондар, А. Вербицький, О. Глузман, І. Зязюн, В. Крижко, О. Мороз, Н. Ничкало;

2) теоретичні та методологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутнього педагога у вищих закладах освіти (О. Абдулліна, В. Беспалько, Б. Гершунський, С. Гончаренко, В. Гриньова, М. Євтух, Ю. Пелех, О. Савченко, Д. Чернілевський);

3) дослідження загальних психологічних аспектів розвитку особистості в процесі професійного становлення (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, А. Леонт'єв, Б. Ломов, Л. Рубінштейн та ін.).

Проаналізуємо концептуальні погляди науковців, які займалися розробкою досліджуваного питання відповідно до напрямів.

У фундаментальних дослідженнях зазначених вітчизняних і російських науковців проголошується пріоритетне завдання вищої освіти, яке полягає в підготовці фахівців нового рівня якості, що відповідають сучасним вимогам суспільства:

- спроможні швидко адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності;
- володіють уміннями протягом усього життя самостійно поповнювати професійні знання;
- збагачують власний професійний досвід.

О. Савченко вважає ядром професійної підготовки її зміст, фундаментальність якого має забезпечити випереджувальну підготовку спеціаліста. Сучасному вчителю необхідно забезпечити повноцінний навчальний процес, а це можливо за умови оновлення змісту методичної підготовки вчителів за принципом цілісності, системності та інтеграції; урахування тих процесів, які визначають діяльність сучасної школи. Тому на думку О. Савченко, необхідно змінити наявну традицію (за будь-яких умов забезпечити навантаження всіх викладачів), а переорієнтувати кадри на

підготовку нових курсів відповідно до нових потреб практики. З огляду на зазначене вона доходить такого висновку: у формуванні особистості майбутнього вчителя, зокрема вчителя початкових класів, необхідно згармонізувати загальнокультурні, психолого-педагогічні й методичні знання, вміння, способи діяльності, посилити їхню професійну спрямованість, забезпечити фундаментальність базової підготовки через запровадження державних стандартів, зміну об'єктів моніторингу, створення умов для персоніфікованої педагогічної освіти.

Аналіз наукових праць, присвячених вивченню теоретичних і методологічних засад професійно-педагогічної підготовки майбутнього педагога у вищих закладах освіти, дав змогу дійти висновку, що особливого значення набуває проблема якісної підготовки випускників педагогічних університетів у зв'язку з їх майбутньою багатофункціональною діяльністю, участю в розвитку освіти, науки, виробництва, духовного життя суспільства. Подальшого вдосконалення вимагає не тільки формування професійних якостей майбутніх педагогів, а й виховання в дусі поєднання національних та загальнолюдських цінностей, активної громадянської позиції, плюралізму та демократії. Якщо в радянській системі виховання пріоритет надавався вихованню в колективі, залишаючи проблеми розвитку особистості за межами своїх професійних завдань, то в сучасних умовах на перше місце висувається саме особистість того, хто навчається. Майбутній педагог повинен уміти звертати увагу у своїй майбутній професійній діяльності на формування й розвиток індивідуальних якостей вихованців, тобто ефективно використовувати особистісно-орієнтований підхід у навчально-вихованому процесі.

Основними положеннями професійно-педагогічної підготовки майбутнього педагога визначено такі:

- освіта ґрунтується на методологічному визнанні пріоритетів особистісного розвитку учня, його потреб, мотивів, цілей, здібностей, індивідуально-психологічних особливостей;

- професійна підготовка майбутніх педагогів передбачає перебудову педагогічного процесу у вищих педагогічних навчальних закладах у напрямі його спрямованості на поетапне нарощування професіоналізму студента, визначає самоактуалізацію особистості студента й умотивованого оволодіння знаннями, вміннями, навичками щодо педагогічної діяльності;

- професійна підготовка вчителів залежить від усвідомлення учасниками освітнього процесу підвалин та витоків освіти, системного проектування процесу й технологічного комплексу професійної підготовки майбутніх учителів, залучення студентів до індивідуальної проектної діяльності, організації взаємодії в системі «студент – викладач» у процесі навчання, сприйняття та розуміння студентами викладача у процесі становлення суб'єкт-суб'єктної взаємодії; впливу освітнього та професійного середовища на становлення особистісної позиції майбутніх учителів.

Особливою проблемою в дослідженні професійної позиції вчителя є процес та умови її становлення на етапі навчання у вищому навчальному закладі, коли відбувається оформлення сфери основних професійних цінностей і сенсів. К. Абульханова-Славська зазначає, що перебування індивіда в групі не забезпечує прийняття ним цінностей групи, засвоєння прийнятих норм поведінки. Індивід вибирає цінності й групу, яким він готовий підкоритися, він може протистояти групі, якщо її цінності та міжособистісні стосунки не відповідають його потребам.

У результаті аналізу наукових праць зазначених вище авторів можемо дійти висновку, що до психологічних основ професійної підготовки слід віднести:

- систематичне, цілеспрямоване вивчення та врахування психологічних особливостей, особистісних якостей майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки;
- дослідження психологічних умов успішної підготовки та особливостей пізнавальних та емоційно-вольових процесів, індивідуально-психологічних особливостей майбутніх фахівців, рівня розвитку їх професійно важливих якостей у процесі підготовки до професійної діяльності.
- формування в процесі фахової підготовки психологічної готовності до професійної діяльності, що передбачає наявність необхідних психофізіологічних, психологічних характеристик, професійно важливих якостей, мотивації;
- розвиток психологічної придатності до певного виду діяльності (сума психологічних, фізіологічних характеристик, якостей і потенційних можливостей особистості, високого рівня психологічної готовності до праці).

На сьогодні в теорії та практиці вищої педагогічної освіти накопичено значний досвід, який охоплює багато аспектів професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти, а саме: проблема формування професійної готовності студента педагогічного ВНЗ до педагогічної діяльності; пошуки шляхів удосконалення навчального процесу у вищій педагогічній школі; організаційні форми, методи й технології навчання студентів; особистісно орієнтована підготовка студентів до професійної діяльності.

І. Зимня вважає, що саме професійно-психологічний портрет спеціаліста в галузі дошкільної освіти можна схарактеризувати як «особу, що має сукупність найбільш розвинених професійно-предметних, особистісних (індивідуально-психологічних) характеристик і комунікативних якостей та відрізняється від учителя будь-якого іншого рівня та форми навчання». Це пов'язано з особливостями навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах. Перевага

здебільшого виховних і розвиваючих цілей диктує технологію побудови й реалізації навчально-виховного процесу.

А. Орлов та С. Ромашина, аналізуючи базові кваліфікаційні характеристики педагогів дошкільних навчальних закладів, зазначають, що «формування комплексу вмінь, які дозволяють використовувати творчий підхід до навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку, є необхідною вимогою вдосконалення системи професійної підготовки педагогічних кадрів дошкільних навчальних закладів».

Необхідно відзначити, що одним із теоретико-методологічних аспектів підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів В. Казміренко визначає особливості процесу адаптації до нових умов навчання. Серед складових даного процесу науковець виокремлює психофізіологічну (пов'язана з руйнуванням одних динамічних стереотипів та становленням нових, виробленням адекватних форм реагування на впливи середовища), соціально-психологічну, що охоплює сферу взаємин та налаштованість на майбутню професію та педагогічну – звикання до нових методів і форм навчання.

Удосконалення професійної підготовки майбутнього фахівця дошкільної галузі освіти, на думку І. Бега, має здійснюватися в єдності з його особистісним розвитком. Організація навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі має включати не лише формування його фахової компетентності, а й спрямовуватися на становлення стратегій побудови розвивального способу життя, формування вільної й відповідальної особистості педагога. Професійний розвиток є невід'ємною складовою особистісного розвитку майбутнього спеціаліста. В його основі лежить принцип саморозвитку, що детермінує здатність особистості скеровувати власну життєдіяльність на предмет практичного перетворення й таку, що призводить до вищої форми творчої самореалізації на ґрунті здатності до самоуправління. Це вимагає зміни статусу студента: з пасивного об'єкта педагогічного впливу він має перетворитися на активного суб'єкта, який за допомогою та під контролем викладачів власноруч, послідовно й відповідально здобуває професійну освіту.

Таким чином, провідним поняттям теоретико-методологічних аспектів підготовки вихователів дошкільних закладів є термін «професійна підготовка», який тлумачиться як система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечують формування в особистості професійної спрямованості знань, умінь, навичок і професійної готовності до конкретної діяльності. Учені переконані, що діяльність учителя-вихователя складається із взаємопов'язаних компонентів: гностичного, комунікативного, організаційного, конструктивного, до складу яких входять певні функції, здібності та якості особистості.

У контексті розгляду проблеми структури фахової підготовки педагогічних кадрів дошкільного профілю, специфіки формувань професійних умінь та методики науковці зазначають, що професійна компетентність – це професійна підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності. Вона обумовлена когнітивним та діяльнісним компонентами підготовки фахівця, виступає мірою і основним критерієм визначення його відповідності вимогам праці.

Основними складовими професійної педагогічної компетентності є:

- 1) система психологічних, загальнодидактичних і спеціальних фахових знань;
- 2) система фахових умінь;
- 3) професійні здібності та професійно значущі риси особистості.

Проблема формування професійної компетентності фахівців дошкільного профілю за ступеневим принципом здобуття кваліфікаційного рівня залишається на сьогоднішній день недостатньо вивченою. На думку Г. Беленької, основними етапами формування професійної компетентності студента у вищому навчальному закладі є:

- 1) адаптація до умов навчання (усвідомлення й осмислення вибору діяльності, корекція життєвих пріоритетів, формування основних світоглядних позицій та принципів);
- 2) індивідуалізація (розвиток, на основі знань, професійно значущих якостей і здібностей, професійних умінь);
- 3) інтеграція в педагогічне й соціальне суспільство (самореалізація).

На сучасному етапі відбувається відхід від загальногрупової до малих (індивідуальних та індивідуально-групових) форм організації навчально-пізнавальної діяльності в дошкільному навчальному закладу. Завдання викладачів, як уважає Н. Гавриш, – допомогти майбутнім фахівцям оволодіти технологіями організації індивідуальної та індивідуально-підгрупової освітньої роботи в розвивальному середовищі, допомогти (а не контролювати) в роботі з дитиною, самостійно зростати, а найголовніше – бути партнером у пізнавальному процесі.

Цілком очевидно, що основним механізмом удосконалення системи підготовки майбутніх фахівців є активізація навчальної діяльності самого суб'єкта професійної підготовки, формування в студента прагнення до самоосвіти, проектування траєкторії власної навчальної діяльності, ефективність її реалізації з урахуванням особистісних потенційних можливостей, об'єктивної оцінки власних досягнень та корекцію й регулювання власної пізнавальної діяльності. Це залежить, передусім, від мотивації активної навчальної діяльності кожного студента, а саме – від стратегічних цілей системи освіти, суспільно-економічної підтримки майбутнього фахівця, зокрема надання молодому спеціалісту змоги працевлаштуватися за фахом, та особистості викладача навчального закладу, його професіоналізму.

На думку О. Кононко, сучасний вихователь – це, насамперед, педагог-новатор, який відчуває нові життєві тенденції, тримає руку на пульсі часу, добре орієнтується у пріоритетах сучасності, спрямований на майбутнє, творчо ставиться до своєї професійної діяльності. Окреслене вище вказує на необхідність поступового переходу від інформативних до активних методів і форм навчання – інтерактивного навчання з включенням у діяльність студентів елементів проблемності, наукового пошуку, різних форм самостійної роботи.

Цікавим для нашого дослідження є праця вітчизняних науковців Н. Горобець та О. Янко «Професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти крізь призму сучасності», в якій автори зазначають, що основним механізмом удосконалення системи підготовки майбутніх фахівців є активізація навчальної діяльності самого суб'єкта професійної підготовки, формування в студента прагнення до самоосвіти, проектування траєкторії власної навчальної діяльності, ефективність її реалізації з урахуванням особистісних потенційних можливостей, об'єктивної оцінки власних досягнень та корекцію й регулювання власної пізнавальної діяльності. Це залежить, передусім, від мотивації активної навчальної діяльності кожного студента, а саме – від стратегічних цілей системи освіти, суспільно-економічної підтримки майбутнього фахівця, зокрема надання молодому спеціалісту змоги працевлаштуватися за фахом, та особистості викладача навчального закладу, його професіоналізму.

Крім того, автори наголошують на тому, що в теорії та практиці педагогічної освіти накопичено значний досвід професійної підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів, узагальнений у теоретичних, методичних і технологічних розробках. Однак підготовка фахівців у галузі дошкільної освіти потребує суттєвих змін у змістовому й процесуальному забезпеченні її складових, що зумовлено сучасними вимогами ринку праці, зміною соціального замовлення щодо рівня готовності випускника педагогічного коледжу до виконання професійно-педагогічних функцій та потребою особистості в самореалізації через професійну діяльність.

У результаті аналізу наукових розвідок теоретиків освіти, що займалися дослідженнями питання специфіки підготовки спеціалістів для дошкільних установ в українських ВНЗ, ми дійшли висновку, що фахівець, підготовлений до роботи в дошкільних закладах, повинен:

- організовувати та здійснювати освітньо-виховну роботу з дітьми раннього й дошкільного віку;
- сприяти організації змістовної самостійної діяльності дітей (предметної, ігрової, рухової, трудової, художньої та ін.);
- вивчати вікові й індивідуальні особливості дітей і враховувати їх в організації роботи з дітьми;

- сприяти розвиткові природжених задатків (музичних, образотворчих, музично-рухових, лінгвістичних тощо);
- коригувати окремі недоліки фізичного і психічного розвитку дітей (плоскостопість, постава, заїкання, звуковимова тощо);
- уміти виготовляти наочні, дидактичні посібники для різних видів діяльності дітей;
- аналізувати передовий педагогічний досвід дошкільної освіти та творчо впроваджувати його у свою роботу;
- узагальнювати власний педагогічний досвід; постійно вивчати педагогічну, психологічну, методичну літературу та вдосконалювати на її основі власний досвід (професійний рівень);
- вивчати роботу інших вихователів та надавати їм методичну допомогу.

Порівняльний аналіз стану підготовки педагогічних кадрів, у тому числі й педагога дошкільного закладу, зі станом освіти в Україні та країнах СНД здійснювався науковцями в контексті таких підходів:

- 1) порівняльно-технологічний аналіз (А. Алексюк);
- 2) управлінсько-дидактичний підхід (В. Бондар);
- 3) філософські аспекти сучасної освіти (В. Андрущенко, В. Лутай, В. Кремень, В. Огнев'юк);
- 4) проблемно-пошуковий аспект (В. Паламарчук).

І. Адамек, обґрунтовуючи проблеми дошкільної освіти, відмічає, що зараз існує нагальна потреба опрацювання і поширення результатів чималого досвіду зарубіжної педагогіки, об'єктивної їх оцінки та вивчення можливостей творчого використання в сучасних умовах для розвитку теорії і практики підготовки дитини до школи.

Висновки. Таким чином, ми можемо зробити висновок, що підготовка педагогічних кадрів, у тому числі й педагога дошкільного закладу, передусім, повинна відповідати вимогам сучасності, адже це перша освітня ланка, від якої залежить рівень освіченості та вихованості майбутнього покоління. На цьому акцентується увага під час розгляду проблеми вдосконалення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах неперервної освіти, а також різних аспектів фахового становлення майбутнього вихователя.

На основі аналізу соціологічної, психологічної, педагогічної літератури встановлено, що в українському суспільстві на державному рівні сформована об'єктивна готовність до сприйняття принципово нового розуміння статусу, ролі й покликання дошкільної освіти. Засвідчено, що результати фахової підготовки вихователів розглядаються в сучасній освіті в категоріях компетенцій і компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонов А. Т. Эволюция норм детности и типов демографического поведения / А. Т. Антонов ; ред. Л. Рыбаковский. – М., 1986. – 125 с.

2. Артемова Л. В. Модель ступеневої підготовки фахівця дошкільної освіти у вищих навчальних закладах / Л. В. Артемова, Ю. М. Косенко // Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства : матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф. до 80-ї річниці НПУ імені М. П. Драгоманова. – Вип. 1. – К., 2000. – С. 84–86.

3. Кремінь В. Т. Процеси модернізації та інтеграції в освітньому просторі / В. Т. Кремінь // Педагогічна газета. – 2005. – №4 (129). – С. 1–2.

РЕЗЮМЕ

Левченко Л. С. Профессиональная подготовка будущего воспитателя дошкольного учреждения.

Переход дошкольного образования к личностно-ориентированной модели требует переосмысления содержания, критериев оценки эффективности образовательной деятельности, ориентации педагога на определение приоритетов воспитания в процессе формирования личности дошкольника. На основе анализа социологической, психологической, педагогической литературы установлено, что в украинском обществе на государственном уровне сформирована объективная готовность к восприятию принципиально нового понимания статуса, роли и призвания дошкольного образования. Засвидетельствовано, что результаты профессиональной подготовки воспитателей рассматриваются в современном образовании в категориях компетенций и компетентности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, личность дошкольника, профессиональное обучение, образовательная деятельность.

SUMMARY

Levchenko L. Professional training of a preschool institution teacher.

Transmission of pre-school education to a personality-oriented model requires revising of the content, criteria of effectiveness of educational activity and teacher's orientation for educational priorities in the process of a child's personality formation.

Based on the analysis of sociological, psychological, pedagogical literature it is found out that in the Ukrainian society at the state level there has been formed the objective readiness to accept a fundamentally new understanding of the status, roles and callings of preschool education. It is testified that the results of training of the teachers are addressed in modern education in the categories of competences and competence.

The author concludes that the training of teachers, including teachers of preschool education in the first place must meet the requirements of modernity, because it is the first educational level, which determines the level of literacy and education of future generations. That's why to this aspect should be paid attention during the consideration of the problem of improving the content of training of specialists of preschool education in terms of continuous education, as well as various aspects of professional development of a future teacher.

The analysis of studies of the theorists of education, engaged in research on the specifics of training for preschool institutions in Ukrainian universities, the author came to the conclusion that a specialist trained to work in preschool institutions must: organize and carry out educational work with children of early and preschool age; facilitate meaningful independent activity of children (subject, games, motor, labor, art, and others); study the age and individual characteristics of the children and take them into account in the organization of work with children; promote the development of innate talents (musical, visual, musical-motor, linguistic and so on); correct deficiencies in the physical and mental development of children (flat, posture, stuttering, sound pronunciation, and so on); be able to produce visual teaching AIDS for various types of activities; analyze the advanced pedagogical experience of preschool education and creatively to implement it in their work; generalize their own

pedagogical experience; constantly explore the pedagogical, psychological and methodological literature and improve on the basis of their own experience (professional level); study the work of other teachers and provide them with methodological assistance.

Key words: professional training, personality of a preschool child, professional education, educational activity.

УДК 37.016.02:51

А. О. Розуменко

Сумський державний педагогічний
Університет імені А. С. Макаренка

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ УЧИЛИЩ УМІНЬ УЧИТИСЯ САМОСТІЙНО У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ

У статті проаналізовано сучасні проблеми професійно-технічної освіти, однією з яких є забезпечення достатнього рівня математичної підготовки випускників професійно-технічних училищ. Обґрунтовано необхідність формування в учнів професійно-технічних училищ умінь учитися самостійно. Запропоновано прийоми формування таких умінь у процесі навчання математики, а саме: виконання тестових завдань із взаємоперевіркою; індивідуальних домашніх завдань, що містять вправи з пропусками та використання різнорівневих карток із завданнями з друкованою основою, що містять зразок виконання подібного завдання.

Ключові слова: професійно-технічна освіта, уміння вчитися самостійно, навчання математики.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки роботодавці висувають досить високі вимоги щодо професійно-кваліфікаційного рівня робітників. Це зумовлює необхідність модернізації та подальшого розвитку системи професійно-технічної освіти.

В Україні розроблена та впроваджується Державна цільова програма розвитку професійно-технічної освіти на 2011–2015 роки, яка спрямована на створення сприятливих умов для якісної підготовки робітничих кадрів згідно з пріоритетами державної соціально-економічної політики, орієнтованої на задоволення потреб особистості, суспільства й держави. Одним з аспектів проблеми підвищення якості навчання учнів професійно-технічних училищ є забезпечення достатнього рівня їх математичної підготовки.

На сучасному етапі розвитку освіти, в умовах профільної старшої школи, все більшими стають відмінності в математичній підготовці учнів шкіл різної спеціалізації та класів різних профілів. Тому поряд із випускниками фізико-математичних ліцеїв та класів, які демонструють високі бали при проходженні зовнішнього незалежного оцінювання, є велика кількість учнів, що мають низькі результати ЗНО, або не набрали достатню кількість балів для навчання у вищих навчальних закладах, або взагалі не брали в ньому участь. Останнім часом спостерігається тенденція до збільшення кількості випускників шкіл, що реєструються для участі в ЗНО, але потім уникають цього процесу. Однією з причин такої ситуації є невпевненість у своїх знаннях,